

" Canta i vola que fa sol "

MATEU PIGUILLEM i CASADEJUST

2/
Per Benet

L' "ORFEO CATALÀ"

A

MALLORCA

28 de maig - 2 de juny 1949

L'«ORFEO CATALÀ» A MALLORCA

28 de maig - 2 de juny 1949

Lema: «Canta i vola que fa sol».

Brava excursió, en bona fe! Quatre jornades intenses, pletòriques de moviment i de grates emocions, viscudes en un marc fantasiós i en un ambient saturat d'aspectes atractius, de cordialitat i de benestar; quatre jornades respirant la dolça placidesa que irradia la famosa Illa de la Calma, no pas la calma sinònim de pereïssa, del «Ja farem!», «No cal córrer!», sinó la calma benefactora que l'encís patriarcal de l'Illa, la seva llum claríssima i la contemplació de les seves diverses belleses, proporciona a l'esperit assedegat de pau, sostret per uns moments dels tràfecs quotidians, de la boira grisa barcelonina, i endut vers aquells paisatges en el vol alat de l'«ORFEO CATALÀ».

L'enunciat que la Junta Directiva havia acordat de fer anar la Secció Choral a les terres germanes de Mallorca, potser per expandir els ideals sempiterns de l'«ORFEO CATALÀ», potser com a preludi de la projectada excursió artística a Madrid i a Lisboa, potser per donar un magnífic esplai als cantaires, que bé prou que se'l mereixen,

potser per tot junt, provocà entre els orfeonistes les més variades reaccions, a part de les preocupacions d'alguns per les facècies d'un primer viatge damunt l'aigua blava.

D'altres vegades s'havia projectat d'anar a Mallorca, que l'"ORFEO" visità per primer cop l'any 1899, ara ha fet cinquanta anys, gairebé dia per dia, i on deixà marcat el seu pas amb brillant i inesborrable record. Mes, causes de força major sempre ho impossibilitaren. I aquells venerables, i venerats, Mestres, aquells directius exemple d'abnegació, ja desapareguts, que tant lluny i a tants de llocs portaren l'"ORFEO CATALÀ", no pogueren repetir la gesta feliç i memorable de l'any 1899. Només, de llavors ençà, dos afortunats orfeonistes han romàs al seu lloc i han reviscut ara aquella efemèrides: el senyor Miquel Valls i la professora Srta. Pilar Roca. Tanmateix, bé els podem dir: "Tira peixet, amics, quina sort, la vostra, oi?"

També per a l'"ORFEO" ha estat una benedicció que, després de cinc dècades, després de tants d'esdeveniments ocorreguts en tan llarg període de temps, hagi pogut marcar un nou colofó en el seu dens historial, assentant així la seva afirmació de continuïtat i de fermesa, enllaç del seu passat amb el present i esperança per

al futur. És el seguiment dels camins fressats pels gloriosos capdavanter, sota l'abrandament i l'impuls d'un novell dinamisme extraordinari, juvenívol, infadigable.

En l'avinentesa que glossem, tot es presentà planer perquè la segona visita de l'«ORFEÓ CATALÀ» a Palma de Mallorca fos un fet. Que calgué celebrar, abans, al Palau de la Música Catalana, un concert-subscripció per tal de recaptar cabals que ajudessin a les despeses... Doncs, tingué efecte el concert, i els socis i amics de l'«ORFEÓ CATALÀ», feren honor al seu benemèrit títol. Que calgué organitzar acuradament i eficientment l'excursió...? Doncs, ací hi havia l'Administrador Sr. Jaume Marill, especialitzat en aquests afers, que seria l'eix i duria el pes principal de l'organització, el col.laborador de la Junta i de la Direcció artística.

Així arribàrem al capvespre del dissabte 28 de maig, i el moll de la Pau, on era ancorada la blanca i airosa motonau «CIUTAT DE PALMA», s'animà d'una manera no acostumada. Orfeonistes amb les clàssiques i eloqüents maletes, familiars, amics i socis afluíren allí per emprendre el viatge, els uns, i per acomiadar els excursionistes, els altres.

Cada acte de l'«ORFEÓ» té el seu aspecte peculiar. Les sortides foranes, però, tenen un encís especial: no hi ha res que les

iguali. I l'anada a l'Illa Major de les Balears, oferia el doble al·licient de la travessia marítima. D'ací l'entusiasme i la joia que tots els rostres reflectien, si bé, una ombra de dissimulada recança es notava entre els qui havien de restar en terra. Era natural!

La intromissió d'un ventet, massa fort i seguit, de direcció NE. i el mar un si és no és picat, semblaven augurar que la navegació potser no lliscaria prou fina. Però, eren detallets sense importància. Els expedicionaris alegrement enfilaren amunt l'escala del vaixell, i aquest els acollia benèvolament en els seus diversos departaments.

A les 9 en punt, tots eren a bord: el President de l'"ORFEO CATALÀ", Sr. J. Renart, acompanyat de la seva senyora; el Director mestre Lluís Ma. Millet, amb la seva esposa i orfeonista, Sra. Isabel Loras, llurs fills Lluís i Maria Dolors i la bona mestressa de la llar Millet, Sra. Albina, que tantes vegades havia acompanyat l'inoblidable Mestre Millet, en semblants avinenteses. Els membres de la Junta Directiva, senyors J. Vilardaga, P. Boada, R. Crespo, mestre J. Llongueres, E. Sirarols, i els senyors M. Saperas, J. de Moragas, M. Biguillem i J. Garcia Estragués, amb les respectives esposes.

Subdirectors mestres J. Tomàs i J. J. Llongueres; la Professora de les senyoretes, Sra. Antònia Sancristòfol, Vda. de Folch; el Dr. J. M. Valls Moix i esposa; la Srta. Marta Millet, filla del Vocal de Junta, Sr. Fèlix Millet, i altres destacats noms, que farien extensa la llista. Unos 250 orfeonistes i un conjunt de prop 300 excursionistes, formaven l'expedició.

El darrer toc de la sirena anuncià arribat el moment de la partença. Les àncores foren alçades, retirat en un no res el fràgil objecte que unia la nau amb terra ferma, i el vaixell anà separant-se, separant-se del moll, majestuosament, mentre des de coberta, des dels ponts i des de terra, centenars de braços feien una voleiadissa de mocadors i totes les boques repetien, efusivament, els "Adéusiau!", "Bon viatge!", "A reveure!". Fou la primera nota emotiva de les jornades que s'iniciaven.

Després, sortida del port, la silueta de la ciutat i de les montanyes que es dibuixen i desapareixen, les sinuositats de la costa, tot resta enrera, fos per la distància i, aviat, pel mantell de la nit, que s'estengué entorn de la nau. Aleshores, l'atenció dels passatgers es concentrà a l'interior del vaixell, i un corrent de companyonia s'encomanà a tothom. Era la gran família de l'"ORFEO CATALÀ", aplegada ara sota un mateix i magne sostre: el cel estrellat.

Els sons estridents d'un "gong" criden els qui han de sopar als menjadors. Uns que se'l duen, es disposen a actuar pel seu compte; altres, es retiren a llurs cambres o cerquen lloc que els plagui per passar la nit; d'altres, encara, volen fer una mica de xirinola, potser per oblidar que estan navegant ... No hi manca la bellugadissa dels nois orfeonistes, com si fossin al vestíbul del Palau. El vent intrús segueix bufant i el vaixell ha iniciat el típic bressolleix de babor a estribor, per bé que no molt marcat. Transcorreguda, poc més d'una hora, comencen a observar-se algunes cares esblanqueïdes i algú que cerca on sostenir-se. Passa el mestre Lluís Maria i, com aquell qui es troba en una festa major, diu: "Fins a les 12 ballarem". El cronista no vol saber res més, i, prudentment, es reclou al seu camarot, amb el propòsit de no eixir-ne fins al terme del viatge.

El pensament, però, vola que volarà i recorda que el Mestre Millet, parlant de l'anterior anada a Mallorca, deia que durant aquella travessia un company, en veu alta, llegia fragments de les cròniques catalanes i evocava la figura del gran rei En Jaume el Conqueridor. Que el vaixell s'engalanà esplèndidament amb banderes nacionals catalanes i que tothom es posà de festa: "Els nois, amb les barretines

vermelles, enraïmats a proa, donaven una nota de color vibrant; les noies, endiumenjades amb la mantellina blanca, convertiren la popa en un jardí florit de lliris blancs; i els homes, amb les barretines morades, entonaven el quadre d'un to seriós." I pensàvem que els cors dels actuals visitants, també lluien ara les millors gales.

Passades deu hores de la sortida de Barcelona, resta ja enrera el cèlebre rocam de La Dragonera i fa estona que el vaixell voreja les costes mallorquines. El ball al·ludit pel mestre Lluís Maria ha tingut més durada, però no ha passat d'un vals lentíssim, puix el rítmic vaivé ha estat bastant moderat; algunes onades han petat més fortament que altres contra la nau, i, al llarg de la nit, es veié de tant en tant a l'horitzó, la lluíssor d'alguns llampecs, com si en algun indret hi hagués tempesta.

Ja som a les envistes de Mallorca. Per cambres, passadissos i coberta del vaixell reneix l'animació i arreu apareixen cares amigues, algunes mostrant, però, que l'implacable mareig ha fet de les seves, més o menys intensament. És clar; no tothom pot dir que és de Blanes o de Sant Feliu de Guíxols! Quants han sofert els efectes, un 75%? Tant li fa! Aviat trepitjarem terra i l'esguard encu-^a

riosit dels excursionistes es presenta, sobtadament, el magnífic panorama del port i la capital de Palma, amb les montanyes que l'encerclen i destacant les línies finíssimes de la Catedral, que tant de caràcter li donen. Només entesa, la quelcom el paisatge una lleu boirina matinal.

Tocades les 7 del matí, la motonau, que tantes il·lusions es-totja en aquells moments, entra àgilment a la formosa badia de Palma de Mallorca, tot llançant a l'aire el toc vibrant de la sirena, com si fos una expressió de triomf pel feliç viatge finit, i amarra al moll.

Tothom desembarca ordenadament, i una Comissió de la "Coral Polifònica Mallorca", saluda el Director de l'"ORFEO CATALÀ" i dues nenes, graciosament abillades amb el típic vestit de l'Illa, fan ofrena d'un bell ram de flors a la senyora del mestre Millet; ambdós regracien la gentileza.

L'organització de les empreses "Viatges Viamar, S.A." i "Viatges Ibèria, S.A.", que desinteressadament tenen cura dels serveis tècnics de l'excursió, i el Sr. Marill, emmenen els nou arribats als autocars que els esperen, i tothom fa cap als respectius Hotels Alhambra, Londres, Terminus, Catalònia, Suís, Perú, Majòrica i

Astòria, en els quals hi haurà els corresponents delegats de la Junta, senyors Crespo, Garcia Estragués, Dalfó, Marquès, Marca i els qui acompanyen els nois. Ja hostatjats els excursionistes, es lliuren al desdèjuni i poden assaborir una reproducció, en miniatura, de les famosíssimes ensaïmades mallorquines.

Tota la premsa de Palma publica articles i notes dedicades a la nostra Entitat, a la qual saluda cordialment. També reproduïxen diverses fotografies, i el diari "Correo de Mallorca, a més, en publica una de retrospectiva, de l'arribada de l'"ORFEO" al port de Palma l'any 1899, en la qual es veu la comitiva precedida per la guàrdia municipal a cavall.

A l'Hotel Alhambra, on són els mestres i directius, és rebuda una crida telefònica del Sr. J. Martí Marull, representant de la Junta a Barcelona, demanant noves del viatge, car a la ciutat comtal s'ha desfermat una tempesta, durant la nit, i hom tem pels navegants. Ací del llampegueig observat des del vaixell. El Sr. Martí Marull és tranquil·litzat. Al mateix Hotel, la Srta. Margarida Millet, intel·ligent escriptora, que des de Mallorca havia sostingut una afectuosíssima i molt interessant correspondència amb l'enyorat mestre Millet, del qual era neboda, saluda el seu cosí, Lluís Maria, familiars i els altres elements de l'"ORFEO", que la reben amb especial goig.

L'arribada de l'"ORFEO" a Palma, ha coincidit amb les grans festes que hi tenen lloc amb motiu de la clausura de l'Any Marià, dedicades a la venerada Imatge de la Verge de Lluc, la Moreneta mallorquina. Tota la ciutat està engalanada. A la Catedral es troben aplegades nombroses Imatges de la Mare de Déu, dutes en romiatge des de totes les Esglésies i Santuaris de l'Illa. Es celebra una Missa de Pontifical, i al temple i als seus voltants, hi ha una generació immensa. Això fa impossible la visita col·lectiva que la nostra Entitat desitjava fer a la Seu mallorquina. Aleshores, els orfeonistes tenen el matí lliure i, dalerosament, han començat a fer de turistes, car tots volen contemplar les meravelles de la ciutat i dels seus pintorescos encontorns, i cal aprofitar el temps. Qui, fa cap a Porto Pi, Cala Major o Ca's Català; qui, cap al Terreno, embellit per elegants construccions, a Bellver, per veure el Castell, o cap a Gènova, per visitar les seves Coves.

Altres, s'escampen per la ciutat i admiren un enfilall d'obres d'art i monuments històrics i arquitectònics, veritables joiells de les èpoques de major esplendor de l'Illa, particularment creades sota la influència de les Cases comtals de Barcelona i del reialme d'Aragó; arreu sorgeix l'ombra augusta i el record del rei En Jau-

me I i dels successors de la seva dinastia. Allí, els carrers típics, únics, d'una lleu semblança amb el barceloní carrer de Moncada, però en tot altre estat de conservació; els palaus i les mansions senyorials de l'antiga noblesa mallorquina, mostrant diferents estils, però tot harmoniosos, bellíssims; els conegudíssims patis amb la cisterna al bell centre, les seves plantes, escalinates, finestrals i arcades, conjunt d'una gràcia, una delicadesa i, sobretot, amb una claror i una pau, realment excelses. L'encís creix en el Convent de Sant Francesc, del segle XIII, i sorprèn tothom el seu incomparable Claustre, format per una successió de petites columnes del més pur estil gòtic; també, al mig, l'escaient cisterna. Acolridor recinte, on s'ajunten en aquell moment diversos components de l'"ORFEO", entre ells els senyors Renart, Vilardaga, mestres Millet, Tomàs i bon nombre d'altres i són amablement saludats per dos Pares franciscans, els quals els diuen que l'any 1925 eren estudiants a Roma i sentiren l'"ORFEO CATALÀ" a la Basílica de Sant Joan de Laterà i a la Sala "Augusteo". Després, entrada a l'Església, d'àmplies proporcions, i fervorosament és visitada la sepultura del Beat Ramon Llull, el Doctor Il·luminat, honor de Mallorca, del món culte i de les

lletres catalanes. Entre l'ornamentació del sepulcre, estil gòtic, hi ha la figura de la Música, al costat de les altres al·legories, que representen les branques de la Ciència que tractà el gran filòsof en els seus formidables escrits. Encara, visita al Palau de l'Almudaina, construït pels àrabs i habitat, després, pel Rei Conqueridor. I, davant mateix, la Catedral, de tanta grandiositat en el seu exterior i en l'interior, el contingut de la qual, en tots els ordres, és quelcom únic i indescriptible. És la síntesi i el resum, la representació i la significació de tot un poble culte, noble, creient i devot de les tradicions seculars, laboriós i sempre dotat d'una ànima profundament sensible a les més pures essències de l'Art i de la Bellesa. Esborrona pensar la unió d'altres joies de tota mena que serveix l'Illa privilegiada.

La ràpida visió de la monumental ciutat, fineix a l'estupend Mirador de cara al mar i als termes circumdants; el panorama que des d'allí s'ofereix a l'esguard, és incomparable.

A la tarda, a Palma, en solemni processó, són acomiadades les Imatges de ~~les~~ la Mare de Déu, que retornen als llocs on són venerades. Cadascuna és acompanyada per grups de fidels del respectiu poble, molts d'ells vestint l'indumentària mallorquina.

L'acomiadament a la Verge de Lluc és amb les més grans demostracions d'entusiasme i de fervor. Els cants dels devots sovintegen i nombroses colles de jovencells, "ets atlots" i "ses atlotes", ballen repetidament "es bolero" i altres balls populars, als sons alegrois del flabiol, les "castanyetes" i el timbal. Ultra el sentit religiós de la festa, resulta una nota de vibració popular. No tots els qui es trobaven a Palma pogueren presenciar aquells actes. Calia que els orfeonistes complissin la consigna que havien rebuda per escrit, així: "Després del dinar fins a les 6, no serà permesa la sortida de cap cantaire dels hotels, per tal que dediquin unes hores al repòs." Volia dir a fer una llarga sesta i reservar energies per a la cantada de la nit. I així es va fer.

El mateix diumenge, 29 de maig, a les 10'30 del vespre, tingué lloc el primer concert de l'"ORFEO CATALÀ" a Palma, a la moderna i espaiosa Sala Augusta. Les dues actuacions artístiques que la nostra Entitat tenia anunciades, constituïen els actes culminants de l'excursió i eren esperades amb veritable expectació pels amics i admiradors de l'"ORFEO", a Mallorca. La jornada que els habitants de la ciutat acabaven de viure, potser no era a posta per a congregar al lloc del concert un públic extraordi-

nari. Amb tot, cal constatar, amb satisfacció, que la concurrència fou nombrosa i selecta, i la sala oferia molt bon aspecte.

En sortir els cantaires a l'escenari, amb la presentació de consuetud, foren saludats amb afectuosos aplaudiments, que s'intensificaren en aparèixer el Mestre Director. La Senyera de l'"ORFEÓ CATALÀ" presidia l'acte, i fet el silenci començà la interpretació del següent programa:

I Part.- "La nina bella" i "La donzelleta", de Pérez Moya; "El testament d'Amèlia", Cumellas Ribó, solista Srta. Núñez; "Serrana", Pujol; "Follia", V. Ma. de Gibert, solista Sr. Renom; "El caçador i la pastoreta", Botei, solista Sr. López; "Son vina; vina, son", Romeu, solista Srta. Salvadó, i "Fum, fum", de J. Tomàs.

II Part.- HOMENATGE A MALLORCA.

"La sesta", A. Noguera, solistes Srtes. Salvadó i Colomer; "Cançó de l'espadar", Samper; "Vou, veri, rou" i "La Relíquia", Ll. Ma. Millet; "Don Joan i Don Ramon", Pedrell.

III Part.- "Pregària a la Verge del Remei", Ll. Millet; "Remordiment", Morera, solista Srta. Barbany; "Pel maig qui ve", Jannequin; "El cant del ferrer", Holst; "La núvia malaurada", Kurt Schindler; solistes Srta. Salvadó i Sr. Renom; "Muntanyes del Canigó" (glosa de la cançó popular, 2ª. versió, Manén, solista Sr. Renom, i "Comiat del Carnestoltes", Rimski-Schindler.

La nostra massa choral va cantar tot el programa amb gran justesa i tot hora atenta a la batuta del mestre Lluís Ma. Millet.

Així mateix, els solistes, feren llurs "solos" amb l'habitual perfecció, com els demostrà amb els seus aplaudiments l'auditori. Cada cançó fou molt aplaudida. Potser, una característica fou que no es tractava pas d'un públic molt fàcil a l'exteriorització de l'entusiasme; però, a mesura que el programa avançava, creixia l'interès dels oients i, a la primera part calgué repetir "El caçador i la pastoreta" i "Fum, fum", dirigint el bis d'aquesta encertada composició, ~~afirma~~ el seu autor, mestre J. Tomàs, que féu renovar els aplaudiments.

La segona part, delicat homentage de l'"ORFEO CATALÀ" a Mallorca, integrada per obres d'ambient mallorquí, fou escoltada devotament i es succeïren les ovacions, particularment en finalitzar "La Relíquia", que produí molt viva emoció. Ja ~~identificat~~ el públic amb els intèrprets, aplaudí entusiàsticament les obres de la tercera part i calgué repetir "El cant del ferrer", sempre de tant d'efecte.

El mestre Lluís M^a. Millet hagué de sortir diferents vegades a regraciar els aplaudiments, que compartí amb els Subdirectors, mestres J. Tomàs i J. J. Llongueres.

Abans de començar la part final, la "Coral Polifònica de Mallorca", per mitjà de dos nois cantaires i el seu Director, mestre A. Esteva, fan ofrena d'una llaçada a la Senyera, com a reconeixença per l'homenatge retut a Mallorca en la part central del concert, i en ésser col.locada dita llaçada a la nostra Senyera, el públic, a peu dret, tributà una calorosa ovació.

En els intermedis i en acabar l'audició, s'atansaren a saludar i felicitar el mestre Lluís M^a. Millet diverses personalitats i representacions, d'entre les quals recordem els mestres Mn. Joan M^a. Thomas, Ekitai Ahn i Torrandell; Sr. Alcover, fill ~~del~~ de l'insigne autor de la lletra de "La Relíquia"; pianista Sr. Mas Porcel, poeta Sr. Guillem Colom, senyors A. Parietti, Miquel i Baltasar Forteza, Gaspar Reynés, Director de "La Almudaina", Josep Espina, Pere Deyà, F. Moll Casanovas, Pere Barceló, Josep Tous Ferrer, i altres noms destacats, que no ha estat possible retenir.

La premsa mallorquina publica extenses crítiques d'aquest concert, fent remarcar les característiques de les obres interpretades i dedicant els més càlids elogis a la nostra Secció Choral i al seu Director, mestre Lluís M^a. Millet, del qual

destaca, a més, la seva personalitat com a compositor i lloa la finor de la cançó "Vou, veri, rou" i l'expressivitat musical, així com la perfecta fusió entre la música i la lletra de "La Relíquia", tot demanant que aquesta obra sigui interpretada novament en el pròxim concert.

Seguint ara l'ordre previst per a l'excursió que està en plena efectivitat, cal dir que l'endemà, dilluns, era dedicat a visitar els excursionistes Manacor, Porto-Crist i les Coves del Drac. A quarts de deu del matí, luxosos autocars passaren pels Hotels per tal de recollir els turistes, i formant una vistent caravana de 10 cotxes, emprengueren la marxa carretera enllà, sense que el paisatge, en aquesta ruta, oferís gaires coses notables a consignar, tret de les animades converses entre els companys del viatge i les cares rialleres que es veien per les finestres dels autocars, els que tenien finestres, ja que alguns eren ben al descobert. Després de fer via unes dues hores, l'expedició ha passat de llarg Manacor i ha arribat a Porto-Crist, baixant els passatgers a poca distància de les celeberrimes Coves del Drac.

Amb la natural curiositat, sobretot dels qui les visiten per primera vegada, tothom descendeix l'escala d'entrada i,

és iniciat el recorregut subterrani. Ja, d'antuvi, provoquen l'admiració dels visitants la successió de galeries, coves i avencs, amb la fantàstica visió de les seves columnes i grups d'estalectites i estalagmites, talment llàgrimes d'aigua petri-ficades, que aparenten les més variades formes i siluetes que la imaginació pugui concebre, algunes assenyalades amb noms tan capriciosos, com "Doña Inés", "Bany de Maria Antonieta", etc., al costat d'altres més encertats, com "Muntanyes de Montserrat", "El Pessebre", "Vall dels penitents", "El Pilar", etc. Són, doncs, infinites les imatges i semblances que aquelles pètries construccions poden representar en aquell meravellós món de fantasia, obra dels artífexs invisibles, però sapientíssims, de la Naturalesa. Una il.luminació elèctrica escaient, contribueix a fer resaltar els detalls més bells.

L'encís dels visitants pujà força de to, en contemplar el famós Llac Martel, joia incomparable, ple de misteri, amb les seves grutes, pilastres i arestes de tonalitats diferents i, sobretot, amb la seva aigua d'una transparència ~~eri~~ puríssima.

En aquest magnífic paratge és de rigor assistir al concert,

complement de la visita a les Coves. Els turistes són acomodats a l'amfiteatre disposat sota la gran volta de la "Cúpula Moragues"; els llums s'apaguen totalment i es fa un silenci absolut, difícil d'aconseguir en altres circumstàncies. Si fins llavors hom havia vist imatges i siluetes que no eren allí més que en la imaginació, ara no veia objectes i figures que eren allí, realment: la barca i els músics que executaven el concert. Del fons de les grutes del llac avança lentament la gòndola harmònica i, fent sentir música romàntica i sentimental, recorre la cristal·lina superfície, en viatge d'anada i retorn. Com a deferència als oients, se senten les notes tendrívols de "L'Emigrant", i, en finalitzat, esclaten aplaudiments. Per últim, es representa al llac, una sortida de sol, força reeixida, que il·lumina novament el deliciós paratge. Ha resultat tot, doncs, d'una espectacularitat teatral i no fóra estrany que d'algun rostre hagués davallat alguna llàgrima emotiva; però, aquesta no quedà petrificada.

Els turistes foren passejats en barca i traslladats a l'altra banda del llac, des d'on tothom sortí a la llum del dia, satisfet de la visita a les superbes Coves del Drac.

Es féu el retorn a Porto-Crist justament a migdia, i ací

Allí, a la Cala Manacor, tingué efecte l'àpat de germanor i companyia que celebraren, tots junts, la Junta Directiva de l'"ORFEÓ CATALÀ", mestres, cantaires i acompanyants. Entre aquests hi havia els senyors Pere J. Barceló, del diari "Correo de Mallorca" i P. Pérez, de "la Almudaina" que, expressament invitats per la Junta, assistien a l'excursió, així com els representants de "Viatges Ibèria, S.A.", senyors Pomar i Roig, que tenien cura de l'organització de l'excursió que s'efectuava. Els comensals ocuparen seients al voltant de llargues taules, col·locades a la terrassa de l'Hotel Perelló, de cara al mar, "un miramar" sense cap núvol que volgués aigualir la festa.

El dinar transcorregué enmig de franques demostracions de bon humor. En el moment oportú, tothom fou obsequiat amb xampany, per gentilesa d'un excursionista anònim. Ací, s'aixecà per a fer ús de la paraula el President, Sr. Renart, al qual es tributà una calorosa ovació. El Sr. Renart oferí l'àpat a tots els presents, i manifestà la seva satisfacció en veure l'alegria que regnava, afegint que considerava aquell acte i el conjunt de l'excursió, com a premi als components de la Secció Choral de l'"ORFEÓ", mestres i cantaires, pels seus continuats sacrificis i exhortà tothom a perseverar en la tasca, per tal de sostenir el

nivell aconseguit per la nostra benvolguda Institució. Saludà els invitats que honoraven l'acte amb la seva presència, i acabà agraint la cooperació que la premsa prestava a l'"ORFEÓ" i la bona organització dels representants de "Viatges Ibèria, S.A.". El Sr. Renart escoltà perllongats aplaudiments. A seguit, el Sr. Pere J. Barceló, digué que, en nom propi i del seu company de premsa, recollia l'al·lusió del Sr. Renart i expressava el seu entusiasme per a l'"ORFEÓ CATALÀ", al qual desitjava els millors èxits. Ara, és demanat que digui unes paraules el mestre Lluís M^a. Millet, el qual es resisteix, però a la fi es posa dempeus entre una ovació i pronuncia el "seu" parlament, així: "El dimarts, dia 7 de juny, hi haurà assaig de conjunt; cal que no hi falti ningú, perquè hi ha molta feina a fer." Encara que no eren ben bé aquestes les paraules que els presents esperaven, tothom comprengué l'esperit que les dictava, i aplaudiren afectuosament el Director de l'"ORFEÓ CATALÀ".

Terminat així el bell acte de germanor i aprofitant l'encís del lloc, es feu una estona d'esbargiment, les inevitables fotografies, àdhuc el NO-DO, i de nou tothom als autocars, per traslladar-se a Manacor.

En arribar la caravana a la important ciutat de Manacor, els excursionistes deixen els cotxes i, com papallons atrets per poderosos esclats de llum, tothom s'aboca vers els temptadors aparadors, curulls de nombroses i variades curiositats, obra de l'artesania i la indústria mallorquina, entre les quals, és clar, sobressurten les famoses perles artificials, de fabricació característica a la industriosa ciutat. Calgué sostreure'ls d'aquell enlluernament, car al Teatre Principal hi havia un acte a realitzar, i la sala estava ja ocupada per les Autoritats locals, personalitats i nombros públic. La notable "CAPELLA DE MANACOR", que dirigeix el mestre Sansó, fundada l'any 1897, pel distingit compositor i fervorós amic de l'"ORFEO CATALÀ" i del Mestre Lluís Millet, Antoni Noguera,) volgué festejar la nostra Entitat, aprofitant el seu pas per la ciutat manacorenca. Els orfennistes s'acomodaren a la sala, i la "CAPELLA", sota la batuta del seu mestre Director, interpretà les següents composicions a honor dels seus germans barcelonins: "Himne de la Capella", d'A. Noguera; "Cançó de Solveig", de Grieg; "El cant dels ocells", de Lluís Millet; "El fill de l'ànima", de Noguera, i "La pastoreta", d'A. Vives, que hagué de repetir.

Les veus fresques i agradoses i les interpretacions dels cantaires, plagueren força els oients, que aplaudiren els inter-

prets i, especialment, el seu entusiasta Director, mestre Sansó.

Per correspondre a la demostració d'afecte rebuda, a continuació ocupa l'escenari l'"ORFEÓ CATALÀ" i és objecte d'una càlida ovació. Seguidament, el President de la "CAPELLA DE MANACOR", senyor Guillem Puerto, pronuncia emocionades paraules de reconeixença a la nostra Entitat i al seu mestre, per haver atès el prec d'aquesta visita i recordà els llaços d'amistat que uniren sempre els inoblidables Mestres F. Pedrell, Ll. Millet i A. Noguera, fent ofrena a la nostra Entitat, d'un artístic pergami, amb sentida dedicatòria, com a penyora de gratitud per l'acte que es celebrava.

A continuació, la nostra massa coral, sota la direcció del mestre Lluís M^a. Millet, féu sentir les cançons "El fill de don Gallardó", de Sancho Marraco; "Vou, veri, rou", de Ll. M^a. Millet; "El caçador i la pastoreta", de Botei, que fou repetida; "Jovení-vola", de Ll. Millet, i "La sardana de l'Abril", de Ll. M^a. Millet, totes les quals provocaren forts aplaudiments.

Fou, doncs, un acte ben simpàtic i de germanor artística entre ambdues Entitats, que no serà fàcilment oblidat

Encara, els excursionistes pogueren fer una ràpida visita a

l'Església parroquial de Manacor i al seu notable Sant Crist, desembarcat a Porto-Crist (d'ací el nom) l'any 1260.

Cal consignar que, entre les diferents personalitats i admiradors que saludarem els dirigents de l'"ORFEO CATALÀ", hi havia els esposos senyors Mur, antics ex-orfeonistes, que fa anys que resideixen a Manacor i que contribuïren a fer realitat la visita ressenyada.

D'aquella amable població foren acomiadats amb tot entusiasme els excursions, que emprengueren de dret el retorn a Palma, on arribaren tocades les deu del vespre, satisfets de la jornada passada, que realment fou intensa.

El dia següent, dimarts, a les 11 del matí, l'"ORFEO CATALÀ" es congregà a l'Església dels P.P. Caputxins de Palma, on és venerada una imatge de la Mare de Déu de Montserrat i hi ha establerta la Confraria del mateix nom, formada per la majoria dels catalans que resideixen a Palma. Conjuntament amb ells, la nostra Entitat volgué retre un homenatge filial a la "Moreneta" catalana. Fou rebuda per tota la Comunitat dels PP. Caputxins, i el Rvnt. Pare Guardià del Convent, R. de Manresa, des del púlpit, els dirigí paraules de cordial salutació i enaltí l'obra artística, cultural

i social de l'"ORFEÓ". La Secció de senyoretes, sota la direcció del mestre Ll. M^a. Millet, cantà la "Pregària a la Verge del Remei", amb aquella unció pregona que la inspirada composició imposa. A seguit, es féu la Visita Espiritual a la Mare de Déu de Montserrat, dirigida pel Director de la Confraria Pare Felip Neri de Palma, terminada la qual, tot l'"ORFEÓ" cantà la "Salve Maria", del mestre Ll. Millet.

El temple estava ple de devots, i no cal dir que l'acte fou senzill i ben emotiu.

Acomplerta l'anterior missió, els elements de la Junta Directiva que es trobaven a Palma, amb el seu President Sr. Renart, el mestre Director i Subdirectors i el Sr. Marill, anaren a complimentar les Autoritats. Els acompanyava el Sr. Josep Espina, Director del "Crèdit Balear", el qual, amablement, ha prestat una col.laboració eficaçíssima a l'"ORFEÓ CATALÀ", amb motiu de la seva anada a la capital de les Balears. Visitaren el Governador Civil, Alcalde, President de la Diputació i Bisbe. Foren deferentment rebuts i es canviaren paraules de benvinguda i de cortesia. El Governador manifestà, a més, que coneixia el magnífic choral del mestre A. Nicolau, "La mort de l'escolà" i demanà que l'"ORFEÓ" fes, pròximament, una nova visita a Palma. L'Excm. i Rntm.

Sr. Bisbe, Dr. Joan Hervàs, rebé cordialment els visitants i conversà llargament amb ells, interessant-se per l'obra de l'"ORFEO CATALÀ". També digué que posseïx el disc del choral del Mestre Nicolau, impressionat per l'"ORFEO" i que es complaïa escoltant-lo sovint. Acabà donant la benedicció als presents i a tot l'"ORFEO CATALÀ", i atentament acomiadà els visitants, que sortiren molt complaguts d'aquesta entrevista.

Durant el pas pels ~~xx~~ Palaus de l'Ajuntament, Diputació i Episcopal, els visitants no deixaren de contemplar algunes de les obres artístiques i arqueològiques, de gran vàlua, que atresoren.

Una visita final, fou a l'antic i bon amic de l'"ORFEO", respectable ancià de noranta anys, Sr. Josep Tous Ferrer, que en l'anterior excursió de la nostra Entitat, l'any 1899, contribuï a l'èxit que obtingué a Palma. El Sr. Tous Ferrer fou molt agradat d'aquesta visita d'agraïment i de recordança, i els visitants també restaren satisfets d'haver complert gustosament un deure profundament sentit.

A la tarda, mentre era esperada l'hora del concert que havia de tenir lloc, encara restà temps als orfeonistes per fer algun passeig. Car, amb un afany que molt els honora i que

honora també la Institució a què pertanyen, com a fogar flamejant que és de cultura, no es cansen mai, així que l'avinentesa els ho facilita, de delectar-se i ampliar llurs coneixements amb tot allò que tingui un valor artístic o un interès noble. I, a la Mallorca monumental, tot el que té una guspira de bellesa, ja és art; i tot el que desperta un interès a l'esperit, ja és noble.

Per això, un dels llocs més visitats, fou el palau de la Llotja, que és considerat el millor monument civil d'Espanya i una de les bel·leses arquitectòniques més notables de Palma. Certament, és una veritable delícia contemplar, entre altres detalls, aquelles elegantíssimes columnes que, en espiral i obrint com un ramatge al cim, aparenten gràcils palmeres de pedra, tot sostenint la nau d'aquella sala, on navegants i mercaders de l'Orient i l'Occident feien llurs transaccions sobre riques pells, sedes, tapissos, perfums, joies, etc., esvaït tot avui, menys l'art que resta allí perenne.

Un altre lloc escollit pels excursionistes, fou l'històric i artístic Castell de Bellver, antic estatge de reis i símbol de passades grandeses de Catalunya, ex-fortalesa, ex-presó i Caserna, avui Museu Municipal i tot hora bell, tot hora atraient. Deixant de banda la seva història i la seva arquitectura, l'emplaçament

del Castell és un dels miradors de Palma i de tot el panorama que l'esguard pot abastar, dels més suggestius que existeixen, des dels seus finestrals de contes de fades, des de les seves torres, propícies a imaginar l'aparició de gegants armats fins a les dents.

Si des d'una d'aquelles gòtiques finestres o del cim de la Torre de l'Homenatge, l'exquisit poeta Joan Alcover no creà el seu joiell poemàtic "La Serra", ho sembla.

Però, el que potser ignoraven molts dels orfeonistes visitants del Castell, en recórrer les seves cambres i departaments, és que, mig segle enrera, en el pas de l'"ORFEO CATALÀ" per Palma, també petjaren el bell recinte aquells abrandats orfeonistes. Val la pena de saber com ho explicava el Mestre Millet. Deia:

"L'endemà al matí férem una excursió al típic i hermós Castell de Bellver, des d'on es domina Palma i tot el serrat que volteja aquella terra beneïda. Allí, en el pati interior, cantàrem "Els Segadors" i "El cant de la Senyera", arrodonides les veus pels arcs que volten dit lloc. Alguns soldats que badaven per allà, escoltaven els nostres cants com una cosa estranya."

Llàstima de fotografia que no es féu, de les arcades gòtiques i la cisterna, els cantaires amb les barretines i els qui escoltaven els cants!

I, a la mateixa tarda del dimarts, 31 de maig, els actes del qual ressenyem, a les 7'30 i a la "Sala Augusta" de Palma, tingué lloc el segont concert de l'"ORFEO CATALÀ". La sala aparegué totalment plena d'un públic que, des dels primers moments, féu patent el seu entusiasme..Com en el concert anterior, la Senyera presidia l'acte. Forts aplaudiments esclataren en sortir a l'escenari els cantaires i el mestre Lluís Ma. Millet. Enmig, doncs, d'un ambient ja vibrant, començà la primera part del programa, que la integraven: "Els fadrins de Sant Boi", de Pérez Moya; "Esta noche es Nochebuena" i "La gata i en Belitre", del mestre Pujol, havent-se de repetir la segona; "La dama d'Aragó", de Ll. Millet, solistes Srta. Salvadó i Sr. Torra; "El pastoret", de Ll. Millet; "Cançó del lladre", Sancho Marraco, solistes Srta. Núñez i Sr. Torra; "El fill de don Gallardó", de Sancho Marraco, que calgué repetir; "La noia d'Empordà", de J.J. Llongueres, i "La sardana de l'Abril", Ll. Ma. Millet, que cloïa la primera part i que fou, també, repetida.

En la segona part es cantaren: "Como Santa María de Montserrat descobriu un fur que se fez na sua ygreja (cantiga) (Versió choral de G. de la Parra), d'Alfons X el Savi; "Oda a la mar llu-

nyana", d'A. Vives; "Canta i vola que fa sol", Vives, que calgué repetir; "Dos canciones en estilo valenciano: a) "Mareta", b) "Cançó de batre", d'E.L.Chavarri; "Jovenívola", de Ll. Millet; "La mort de l'escolà", d'A. Nicolau, (solista Srta. Barbany), i finalitzà aquesta darrera part amb el "Credo de la Missa del Papa Marcel", de Palestrina.

Com pot veure's, si escollides eren les obres interpretades en el primer concert, de les quals destacaven les dedicades a homenatjar Mallorca, en el programa d'aquest segon concert figuraren algunes de les ~~seues~~ més caracteritzades del repertori de l'"ORFEO CATALÀ" i que més commouen els auditoris. El públic mallorquí demostrà copsar tot l'encís i l'emoció que cada una d'elles ofereix, així com la interpretació que hi donà la nostra Secció Choral, dúctil a la direcció del seu mestre. Els aplaudiments, després de cada execució, duraven llarga estona i, si foren més calorosos i perllongats rera "La mort de l'escolà", en el final del "Credo" l'ovació esclatà espontània i inacabable, dominat el públic, que s'aixecà a peu dret, per la força emotiva i brillant de la magna obra palestriniana

Encara, el mestre Lluís Ma. Millet, atenent el prec de la crí-

tica i de bon nombre d'assistents al concert anterior, concedí, abans del "Credo", una segona audició de la seva obra "La Relíquia" que novament emocionà el públic. Pot dir-se que aquesta composició del mestre Ll. Ma. Millet, constituí una sorpresa i una revelació. Prou coneguda, en el seu propi ambient, la corprenedora elegia de Joan Alcover, fou remarcada que entre la lletra i la música (si goséssim, diríem dues veritables relíquies), existeix una perfecta identificació i, augmentant la segona l'expressivitat de la primera, la impressió que els produí fou més profunda. Contribuí a l'èxit del mestre, com a compositor, l'altra obra seva sobre la lletra optimista del mestre Joan Llongueres, "La sardana de l'Abril", que, com hem dit hagué de repetir-se.

A les ovacions que, en acabar el concert, escoltaren els cantaires i en particular el seu mestre Director, que fou obligat a sortir diverses vegades a agrair-les, juntament amb els Subdirectors mestres J. Tomàs i J.J. Llongueres, seguiren les crítiques encomiàstiques de la premsa mallorquina que, sense reserves, lloà també les obres interpretades i consignà l'excel·lent impressió que causà la nostra Secció Choral. Així els senyors Pere Deyà, en el diari "Balears", Pere J. Barceló, en el "Correo de Mallorca",

P. Pérez, en "La Almudaina", i la que publicà el diari "La Última Hora", del qual és director propietari l'antic amic de l'"ORFEO" que hem esmentat en altre lloc, el senyor Josep Tous i Ferrer.

La mateixa premsa seguí deferentment l'actuació de la nostra Entitat i reportà tots els actes celebrats; àdhuc, el senyor Pere Deyà, tingué la gentilesa de publicar en el "Balears", interessants intervius amb els nostres mestres.

Finida ja l'actuació artística de l'"ORFEO CATALÀ" a Mallorca, restava encara als excursionistes una jornada més d'estança a Palma. Per a reposar? No ho cregéssiu pas! El dimecres, per quant el tenien lliure, organitzaren diverses excursions particulars, o formant entusiastes colles. Els indrets preferits, foren els itineraris Pollensa-Formentor i Valldemosa-Mirador-Deià-Sóller-Raixà.

Aquests noms resumeixen uns dels més exquisits paratges i paisatges de la benaurada Illa d'Or, amb noms de llocs i de persones molt evocadors, i dominant-ho i encisant-ho tot, l'harmonia de la Natura i la lluminositat i la claror del cel i del mar. Allí, les planures i les muntanyes; els camps bíblics, acurats, amb la patriarcal figura del bon pagès mallorquí; les oliveres mil·lenàries, de formes inversemblants, els ametllers, els tarongers, els pins, més

verds que en altres llocs; els jardins famosos, i els molins, els molins arreu, fent voleiar suaument llurs rectes braços al grat del vent. Tot acolorint el paisatge i harmonitzant amb les dolces cadences del parlar mallorquí, el "parlar salat", que de la Costa Brava catalana, de l'Empordà dugueren allí els conqueridors i hi és conservat. En fi: tot el que els poetes, els pintors i els dibuixants, els artistes i els escriptors han immortalitzat, però que ja ho era d'immortal, perquè ho creà el Suprem Creador.

Els qui tingueren el goig de resseguir els esmentats llocs, malgrat fos en autocar turístic i, per tant, molt de pressa, en serveran grata i llarga memòria, i diran: "Beneïda l'hora que m'ha duit aquí."

A Palma, la tarda d'aquest dia, tingué lloc un acte simpàtic.

La Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri volgué dedicar un record a l'enyorat Mestre Lluís Millet, fundador i mestre de la "Capella de Sant Felip Neri", de Barcelona, i, ensems, oferir una mostra de consideració al seu fill i continuador d'aquell càrrec, el mestre Lluís Ma. Millet. El Director de l'"ORFEO CATALÀ" assistí a l'acte amb els mestres J. Tomàs i J.J. Llongueres i el Vocal de la Junta, senyor J. Garcia Estragués, germà del P. Jaume Garcia Estragués, de l'Oratori de Barcelona i col.laborador del Mestre

Lluís Millet.

La "Capella Oratòria" de Palma, dirigida pel mestre Antoni Esteva interpretà diverses composicions i a continuació es canviaren paraules afectuoses entre els reunits, essent després els visitants obsequiats amb un refresc i els mestres signaren sentides dedicatòries al Llibre d'Honor de la Congregació.

El simpàtic acte fou presidit pel Molt Rvnt. Prepòsit, P. Morey, i hi assistiren també els mestres Torrandell i Bisi.

I arribà l'hora de la partença dels excursionistes de Palma de Mallorca. Al matí, ja havien retornat a Barcelona, amb avió, la Sra. Sancristòfol i el Sr. A. Cartanyà. Als respectius Hòtels, doncs, s'ultimaren els preparatius per a la marxa i arreu es veien muntanyes de capses, de tots els tamanyes, amb les típiques ensaïmades, que tapaven ara les clàssiques i eloqüents maletes. En la mateixa forma que a l'arribada, tothom fou traslladat al moll, on els esperava, immòbil, la blanca i airosa motonau "CIUTAT DE PALMA".

L'"ORFEO CATALÀ" partia de Mallorca després de deixar-hi el perfum de les seves cançons, del seu art i de la seva bona amistat. I els seus amics volgueren correspondre-li amb un entusiasta comiat.

Per això es congregà al moll un gran nombre de personalitats i de públic. Entre les primeres, podem esmentar els Canonges Molt Illustres. Matheu, Planas i Gayà; Sr. Miquel Forteza, Ingenier Cap d'Obres Públiques; poeta Guillem Colom; Antoni Parietti, President del "Círcol de Belles Arts" i de la "Simfònica de Mallorca"; Sr. Sabater, President de l'"Associació de la Premsa"; Gaspar Reynés, Director de "La Almudaina"; Dr. Jaume Comes amb la seva esposa Sra. Marina Fernández, Professora de Música de l'Escola del Magisteri; Sr. Miquel Suñer, Inspector d'Ensenyament Primari; Sr. Baltasar Forteza; Josep Espina, Director del "Crèdit Balear"; la "Coral Polifònica Mallorca" en ple i el seu Director, Sr. Antoni Esteva; Pere Deyà, de "Balears"; Sr. Josep Tous Ferrer, de "Última Hora"; compositor Antoni Torrendell, esposos A. Mur i P. López, i molts d'altres.

Abans de deixar Palma, la Junta Directiva féu el donatiu d'una quantitat per al Mont de Pietat de l'Associació de la Premsa.

Coincidí d'embarcar en el mateix vaixell el Bisbe de Palma, Excm. i Rvntm. Dr. Joan Hervàs, al qual complimentaren els Srs. Renart i Vilardaga, President i Vice-President de l'"ORFEO", respectivament.

Després de canviades afectuoses paraules de mútua consideració i estima entre els qui es trobaven al moll i els mestres i Directius de l'"ORFEO" i quan tots els expedicionaris eren a bord, a les 9 en

punt partí la motonau, esclatant una emocionant ovació i flamejant a l'aire una gran quantitat de mocadors, tant dels qui restaven en terra com dels qui es trobaven a bord, espectacle que durà llarga estona, fins que uns i altres es perderen de vista. Encara, a la punta del port, al peu de la farola, un nodrit grup volgué acomiadar des d'allí els orfeonistes i també fent voleiar els mocadors, comunicaren una emoció als qui, no sense recança, deixaven les terres germanes de Mallorca, on acabaven de viure hores inoblidables i on tots els excursionistes havien estat objecte de les màximes atencions i deferències.

Una darrera visió de la magnífica badia de Palma, dels edificis sobressortints de la ciutat, ara ben coneguts, i de les muntanyes que l'encerclen, i un cop tot esvaït, anant contemplant les roques i les costes que el vaixell anava deixant, deixant enrera i una navegació suau, amb el mar com un llac, pot dir-se que la nau a penes es movia. Així els passatgers pogueren passejar a pler pel vaixell, fins que decidiren descansar i amb un viatge tan planer s'arribà a Barcelona a les 7 del matí del dia 2 de juny, terme de l'excursió. Allí esperaven els Srs. Fèlix Millet i J. Martí Marull i molts familiars dels excursionistes, als quals donaven la benvinguda i ells els explicaven l'èxit de tot.

Si les sortides foranes de l'«ORFEO CATALÀ» tenen un encís especial, també ofereixen un aspecte digne de constar en una ressençió que, potser, ha volgut ésser massa completa: ni un incident, ni un contratemps. Correcció i disciplina; tohom vetllant pel bon nom propi i pel de l'Entitat.

Així, junt amb la constància en l'estudi que, gràcies a Déu no manca, són possibles els èxits artístics, els èxits culturals i els èxits patriòtics de l'«ORFEO CATALÀ».

I l'excursió artística i d'esplai a Palma de Mallorca, a l'illa de la Calma, pot dir-se que ha estat un encert de la Junta Directiva, un esplèndid triomf per a l'«ORFEO CATALÀ» i un goig immens per als qui han tingut la sort de participar-hi. Brava excursió, en bona fe!

15 de juliol del 1949.

EXCURSIÓ

DE

L' "ORFEO CATALÀ"

A

MALLORCA

28 de MAIG - 2 de JUNY 1949

1ª premi
Mateu Pigullera

Repetit

"Canta i vola que fa sol"

L'«ORFEO CATALÀ» A MALLORCA

28 de maig - 2 de juny 1949

Lema: «Canta i vola que fa sol».

Brava excursió, en bona fe! Quatre jornades intenses, plètòriques de moviment i de grates emocions, viscudes en un marc fantasiós i en un ambient saturat d'aspectes atractius, de cordialitat i de benestar; quatre jornades respirant la dolça placidesa que irradia la famosa Illa de la Calma, no pas la calma sinònim de peresa, del «Ja farem!», «No cal córrer!», sinó la calma benefactora que l'encís patriarcal de l'Illa, la seva llum claríssima i l'admiració de les seves diverses bel·leses proporciona a l'esperit assedegat de pau, sostret per uns moments dels tràfecs quotidians, de la boira grisa barcelonina i endut vers aquells paratges i paisatges, en el vol alat de l'«ORFEO CATALÀ».

L'enunciat que la Junta Directiva havia acordat de fer anar la Secció Choral a les terres germanes de Mallorca, potser per expandir els ideals sempiterns de l'«ORFEO CATALÀ», potser com a preludi de la projectada excursió artística a Madrid i a Lisboa, potser per donar un magnífic esplai als cantaires, que bé prou que se'l mereixen, o potser per tot plegat, provocà entre els orfeonistes les més variades reaccions, a part de les preocupacions d'alguns per les facècies d'un primer viatge damunt l'aigua blava.

D'altres vegades s'havia intentat d'anar a Mallorca, que l'«ORFEO» visità per primer cop l'any 1899, ara ha fet cinquanta anys, gairebé dia per dia, i on deixà marcat el seu pas amb brillant i inborrable record. Mes, causes de força major ho feren impossible. I aquells venerables, i venerats Mestres, aquells directius exemple d'abnegació, ja desapareguts, que tant lluny i a tants de llocs portaren l'«ORFEO CATALÀ», no pogueren repetir la gesta memorable i feliç de

l'any 1899. Només, de llavors ençà, dos afortunats cantaires han romàs al seu lloc i han reviscut ara aquella efemèrides: el senyor Miquel Valls i la professora Srta. Pilar Roca. Tanmateix, bé els podem dir: "Tira peixet, amics, quina sort, la vostra, oi?"

També per a l'«ORFEO» ha estat una benedicció que, després de cinc dècades, després de tants d'esdeveniments ocorreguts en tan llarg període de temps, hagi pogut marcar un nou colofó en el seu dens històric, assentant així la seva afirmació de continuïtat i de fermesa, enllaç del seu passat amb el present i esperança per al futur. És el seguiment dels camins fressats pels gloriosos capdavanters, sota l'èndament i l'impuls d'un novell dinamisme extraordinari, juvenívol, infatigable.

En l'avinentesa que glossem, tot es presentà planer perquè la segona visita de l'«ORFEO CATALÀ» a Palma de Mallorca fos un fet.

Que calgué celebrar, abans, al Palau de la Música Catalana, un concert-subscripció per tal de recaptar cabals que ajudessin a les despeses...? Doncs, tingué efecte el concert, i els socis i amics de l'«ORFEO» feren honor al seu benemèrit títol. Que calgué organitzar acuradament i eficientment l'excursió...? Doncs, ací hi havia l'Administrador Sr. Jaume Marill, especialitzat en aquests afers, que seria l'eix de l'organització i en duria el pes principal, essent el col.laborador de la Junta i de la Direcció artística.

Així arribàrem al capvespre del dissabte 28 de maig, i el moll de la Pau, on era ancorada la blanca i airosa motonau «CIUTAT DE PALMA», s'animà d'una manera no acostumada. Orfeonistes amb les clàssiques i eloqüents maletes, familiars, amics i socis afluiren allí per emprendre el viatge, els uns, i per acomiadar els excursionistes, els altres.

Cada acte de l'«ORFEO» té el seu aspecte peculiar. Les sortides foranes, però, tenen un encís especial; no hi ha res que les iguali. I l'anada a L'Illa Major de les Balears, oferia el doble al·lucient de la travessia marítima. D'ací l'entusiasme i la joia que tots els rostres

reflectien, si bé, una ombra de dissimulada recança es notava entre els qui havien de restar en terra. Era natural!

La intromissió d'un ventet, massa fort i seguit, de direcció nord-est i el mar un si és no és un xic picat, semblaven augurar que la navegació potser no lliscaria prou fina. Però, eren detallets sense importància. Els expedicionaris havien superat ja tota preocupació i, alegrement, enfilaren amunt l'escala del vaixell, que immòbil i benèvol els acollia en els seus diversos departaments.

A les 9 en punt tots eren a bord: el President de l'«ORFEO CATALÀ», senyor Joaquim Renart, acompanyat de la seva senyora. El Director mestre Lluís Ma. Millet, amb la seva esposa i orfeonista, Sra. Isabel Loras, llurs fills Lluís i Maria Dolors i la bona mestressa de la llar Millet, Sra. Albina, que tantes vegades, en semblants avinenteses, havia acompanyat l'inoblidable Mestre Millet. Els membres de la Junta Directiva, senyors J. Vilardaga, P. Boada, R. Crespo, mestre Joan Llongueres, E. Sirarols, i els senyors M. Saperas, J. de Moragas, M. Piguillem i J. Garcia Estragués, amb les respectives esposes. Els Subdirectors mestres J. Tomàs i J.J. Llongueres; la Professora de les senyorettes, Sra. Antònia San cristòfol, Vda. de Fèlch; el doctor J.M. Valls Moix i esposa; la Srta. Marta Millet, filla del Vocal de Junta Sr. Fèlix Millet, i altres destacats noms que farien extensa la llista. Formaven l'expedició prop de 300 excursionistes, d'entre els quals uns 250 orfeonistes.

El darrer toc de la sirena del vaixell anuncià arribat el moment de la partença, les àncores foren aixecades, retirat en un no res el fràgil lligam que unia la nau amb terra ferma, i el vaixell anà separant-se, separant-se, majestuosament del moll, mentre des de coberta, des dels ponts i des de terra, centenars de braços alçaven una voleia-dissa de mocadors i totes les boques repetien, efusivament, els «Adéu-siau!», «Bon viatge!», «A reveure!». Fou la primera nota emotiva de les jornades que s'iniciaven.

Després, sortida del port, la silueta de la ciutat i de les muntanyes que es dibuixen i desapareixen, les sinuositats de la costa, tot resta enrera, fos per la distància i, aviat, pel mantell de la nit,

que s'estengué entorn de la nau. Aleshores, l'atenció dels passatgers es concentrà a l'interior del vaixell, i un corrent de companyonia s'encomanà a tothom. Era la gran família de l'"ORFEO CATALÀ" aplegada ara sota un mateix i magne sostre: el cel estrellat.

Els sons estridents d'un "gong" criden els qui han de sopar als menjadors. Uns que se'l duen, es disposen a actuar pel seu compte; altres, es retiren a llurs cambres o cerquen lloc que els plagui per passar la nit; d'altres, encara, volen fer una mica de xirinola, potser per oblidar que estan navegant... No hi manca la bellugadissa dels nois orfeonistes, com si fossin al vestíbul del Palau. El vent intrús segueix bufant i el vaixell ha iniciat el típic bressoleix de babor a estribor, per bé que no molt marcat. Transcorreguda poc més d'una hora, comencen a observar-se algunes cares esblanqueïdes i algú que cerca on sostenir-se. Passa el mestre Lluís Maria i, com aquell qui es troba en una festa major, diu: "Fins a les 12 ballarem." El cronista no vol saber res més i, prudentment, es reclou al seu camarot, amb el propòsit de no sortir-ne fins al terme del viatge.

El pensament, però, vola que volarà i recorda que parlant el Mestre Millet de l'anterior anada a Mallorca, deia que durant aquella travessia un company, en veu alta, llegia fragments de les cròniques catalanes i evocava la figura del gran rei En Jaume el Conqueridor. Que el vaixell s'engalanà esplèndidament amb banderes nacionals catalanes i tothom es posà de festa: "Els nois, -afegia-, amb les barretines vermelles, enraïmats a proa, donaven una nota de color vibrant; les noies, endiumenjades amb la mantellina blanca, convertiren la popa en un jardí florit de lliris blancs; i els homes, amb les barretines morades, entonaven el quadre d'un to seriós." I nosaltres pensàvem que els cors dels actuals visitants, també lluien ara les millors gales.

Passades deu hores de la sortida de Barcelona, resta ja enrera el cèlebre rocam de La Dragonera i fa estona que el vaixell voreja les costes mallorquines. El ball al.ludit pel mestre Lluís Maria ha tingut més durada, però, sortosament, no ha passat d'un vals lentíssim, puix el rítmic vaivé ha estat bastant moderat; algunes onades han petat contra

la nau amb més força que les altres i han esquitxat algú que, massa refiat, era a coberta o que, a la cambra, deixà obert l'ull de bou, i, al llarg de la nit, encara, aparegué a l'horitzó la lluisor d'alguns llampecs, com si en algun indret hi hagués tempesta.

Ja som a les envistes de Mallorca. Per cambres, passadissos i arreu del vaixell reneix l'animació i van apareixent cares amigues, algunes mostrant, però, que l'implacable mareig ha fet de les seves, més o menys intensament. És clar; no tothom pot dir que és de Blanes o de Sant Feliu de Guíxols! Quants n'han sofert els efectes, un 75%? Tant li fa! Aviat trepitjarem terra ferma i a l'esguard encuriosit dels excursionistes es presenta, sobtadament, el magnífic panorama del port i la capital de Palma, amb les alegres muntanyes que l'encerclen i destacant les finíssimes línies de la Catedral, que tant de caràcter li donen. Només entela quelcom el paisatge una lleu boirina matinal.

Tocades les 7 del matí, la motonau, que tantes d'il·lusions estotja en aquells moments, entra àgilment a la formosa badia de Palma de Mallorca, tot llançant a l'aire el toc vibrant de la sirena, com una expressió de triomf pel feliç viatge finit, i amarra al moll.

Ordenadament tothom desembarca i una Comissió de la "Coral Polifònica Mallorca", saluda el Director de l'"ORFEO CATALÀ", ensems que dues nenes, graciosament abillades amb el típic vestit de l'Illa, fan ofrena d'un bell ram de flors a la senyora del mestre Millet, gentilesa que és regraciada com cal.

L'organització de les empreses "Viatges Viamar" i "Viatges Ibèria" que tenen cura, desinteressadament, dels serveis tècnics de l'excursió, i al davant d'elles el Sr. Marill, emmenen els nou arribats als autocars que els esperen, i tothom fa cap als respectius Hotels Alhambra, Londres, Tèrminus, Catalònia, Suís, Perú, Majòrica i Astòria, en els quals hi haurà els corresponents delegats de la Junta, senyors Crespo, García Estragués, Dalí, Marqués, Marca i els qui acompanyen els nois. Ja hostatjats els excursionistes, es lliuren al desdèjuni i poden començar a assaborir una reproducció, en miniatura, de les famosíssimes ensaïmades mallorquines.

Tota la premsa de Palma publica articles i notes dedicades a la nostra Entitat, a la qual saluda cordialment. També reproduïxen diverses fotografies, i el diari "CORREO DE MALLORCA", a més, en publica una de retrospectiva, de l'arribada de l'"ORFEO" al port de Palma l'any 1899, on es veu la comitiva precedida per la guàrdia municipal, a cavall.

A l'Hotel Alhambra, on són els mestres i directius, és rebuda una crida telefònica del Sr. J. Martí Marull, representant de la Junta a Barcelona, demanant noves del viatge, car a la ciutat comtal ha caigut una forta tempesta durant la nit i hom tem pels navegants. Ací el llampegueix observat des del vaixell. El Sr. Martí Marull és tranquil·litzat i podrà transmetre-ho als familiars dels absents. Al mateix Hotel, la Srta. Margarida Millet, intel·ligent escriptora, que des de Mallorca havia sostingut una afectuossíssima i molt interessant correspondència amb el seu oncle, l'enyorat Mestre Millet, saluda el seu cosí Lluís Maria, familiars i els altres elements de l'"ORFEO", que la reben amb especial goig.

L'arribada de l'"ORFEO" a Palma ha coincidit amb les grans festes que hi tenen lloc amb motiu de la clausura de l'Any Marià, dedicades a la venerada Imatge de la Verge de Lluc, la "Moreneta mallorquina. Tota la ciutat està engalanada. A la Catedral es troben aplegades nombroses Imatges de la Mare de Déu, dutes en romiatge des de totes les Esglésies i Santuaris de l'Illa. Es celebra una solemne Missa de Pontifical, i al temple i als seus voltants, hi ha una generació immensa. Això fa impossible la visita col·lectiva que la nostra Entitat desitjava fer a la Seu mallorquina. Aleshores, els orfeonistes tenen el matí lliure i, d'alerosament, han començat a fer de turistes, car tots volen contemplar les diverses meravelles de la ciutat i dels seus pintorescos encontorns, i cal aprofitar el temps. Els uns fan cap a Porto Pi, Cala Major o Ca's Català; altres cap al Terreno, embellit per elegants construccions, a Bellver, per veure l'històric Castell, o cap a Gènova, per visitar les seves Coves.

Molts d'ells s'escampen per la ciutat, i admiren un enfilall d'obres d'art i monuments històrics i arquitectònics, veritables joells de les èpoques de major esplendor de l'Illa, particularment creades sota la influència de les Cases Comtals de Barcelona i del Reialme d'Aragó; arreu sorgeix l'ombra augusta i el record del gran Rei En Jaume I i dels successors de la seva dinastia. Allí, els carrers típics, d'una lleu semblança amb el barceloní carrer de Morada, però en tot altre estat de conservació; els palaus i les mansions senyorials de l'antiga noblesa mallorquina, mostrant diferents estils arquitectònics i ornamentals, però tot harmoniosos, bellíssims; els conegudíssims patis, amb el pou al bell centre, les seves plantes, escalinates, finestrals i arcades, conjunt d'una gràcia, una delicadesa i, sobretot, aureolat d'una claror i una pau, realment excelses. L'encís creix en el Convent de Sant Francesc, del segle XIII, i sorprèn tothom el seu incomparable Claustre, format per una successió de petites columnes del més pur estil gòtic; també, al mig, l'escaient pou. Acolridor recinte, on s'ajunten en aquell moment diversos components de l'«ORFEO», entre ells els senyors Renart, Vilar-daga, mestres Millet, Tomàs, Jordi Llongueres i bon nombre d'altres, tots els quals són amablement saludats per dos Pares Franciscans, que els diuen com l'any 1925 eren estudiants a Roma i sentiren l'«ORFEO CATALÀ» a la Basílica de Sant Joan de Laterà i a la Sala Augusteo, servant-ne inoblidable record. Després, entrada a l'Església, d'àmplies proporcions, i és visitada amb tot fervor la sepultura del nostre Beat Ramon Llull, el «Doctor Il.luminat», honor de Mallorca, del món culte i de les lletres catalanes. Entre l'ornamentació del sepulcre, estil gòtic, hi ha la figura de la Música al costat de les altres al·legories, que representen les branques de la Ciència que el gran filòsof tractà en els seus formidables escrits.

Encara, és admirat el Palau de l'Almudaina, construït pels àrabs i habitat, després, pel Rei Conqueridor, i el Palau Episcopal, amb el seu notable pati. Finalment, els visitants, resten corpresos en contemplar la superba Catedral, de tanta grandiositat en el seu exterior i en l'interior, el contingut de la qual, en tots els ordres, és quelcom únic i

indescriptible. Obra de notables artistes, és la síntesi i el resum, la representació i la significació de tot un poble culte, noble, laboriós, creint i devot de les tradicions seculars i dotat sempre d'una ànima profundament sensible a les més pures essències de l'Art i de la Bellesa. Esborrona pensar la munió d'altres joies de tota mena que serva l'Illa privilegiada.

La ràpida visió de la monumental ciutat ha finit a l'estupend Mirador de cara al mar, que domina la badia de Palma i els magnífics termes ^{circundants} ~~circundants~~; el panorama que des d'allí s'ofereix a l'esguard, és incomparable i dels més bells que existeixen.

A la tarda, a Palma, en solemnia processó, són acomiadades les Imatges de la Mare de Déu, que retornen als llocs on són venerades. Cadascuna és acompanyada per grups de fidels del respectiu poble, molts d'ells vestint la indumentària mallorquina i lluint les dametes el gràcil "rebosillo". L'acomiadament a la Verge de Lluc és amb les més grans demostracions d'entusiasme i de fervor. Els cants dels devots sovintegen i nombroses colles de jovencells ("ets atlots" i "ses atlotes"), ballen repetidament "es bolero" i altres balls populars, als sons alegrois del flabiol, el tamborí i les castanyoles. Ultra el sentit religiós de la festa, resultà una emotiva nota de vibració popular.

No tots els qui es trobaven a Palma, però, pogueren presenciar a pler aquells actes. Calia que els orfeonistes complissin la consigna que havien rebuda per escrit, així: "Després del dinar fins a les 6, no serà permesa la sortida de cap cantaire dels Hotels, per tal que dediquin unes hores al repòs." Volia dir que fessin una llarga sesta i reservessin energies per a la cantada que havien de fer a la nit. I així ho feren.

El mateix diumenge, 29 de maig, a les 10'30 del vespre, tingué lloc el primer concert de l'"ORFEO CATALÀ" a Palma,, a la moderna i espaiosa Sala Augusta. Les dues actuacions artístiques que la nostra Entitat tenia anunciades, constituïen els actes culminants de l'excursió i eren esperades amb veritable expectació pels amics i admiradors

de l'«ORFEO», a Mallorca. La jornada que els habitants de la ciutat acabaven de viure, potser no era a posta per a congregar al lloc del concert un públic extraordinari. Amb tot, cal constatar, amb satisfacció, que la concurrència fou nombrosa i selecta, i la sala oferia molt bon aspecte.

En sortir els cantaires a l'escenari, amb la presentació de consuetud, foren saludats amb afectuosos aplaudiments, que s'intensificaren en aparèixer el Mestre Director. La Senyera de l'«ORFEO CATALÀ» presidia l'acte, i fet el silenci, començà la interpretació del següent programa:

- I Part.- «La nina bella i «La donzelleta», de Pérez Moya.
 «El testament d'Amèlia», Cumellas Ribó, solista Srta. Núñez.
 «Serrana», F. Pujol.
 «Follia», V.Ma. de Gibert, solista Sr. Renom.
 «El caçador i la pastoreta», Botei, solista Sr. López.
 «Son vina; vina, son», Romeu, solista Srta. Salvadó.
 «Fum, fum», de J. Tomás.
- II Part.- HOMENATGE A MALLORCA.
 «La sesta», A. Noguera, solistes Srtes. Salvadó i Colomer.
 «Cançó de l'espada», Samper.
 «Vou, veri, rou», i
 «La Relíquia», de Ll. Ma. Millet.
 «Don Joan i Don Ramon», de Pedrell.
- III Part. «Pregària a la Verge del Remei», Ll. Millet.
 «Remordiment», Morera, solista Srta. Barbany.
 «Pel maig qui ve», Jannequin.
 «El cant del ferrer», Holst.
 «La núvia malaurada», Kurt Schindler, solistes Srtes. Salvadó i Sr. Renom.
 «Muntanyes del Canigó» (glosa de la cançó popular, 2a. versió), Manén, solista Sr. Renom.
 «Comiat del Carnestoltes», Rimski-Schindler.

La nostra Secció Choral va cantar tot el programa amb una gran justesa i tot hora atenta a la batuta del mestre Lluís Ma. Millet. Així mateix, els solistes, feren llurs «solos» amb l'habitual perfecció, com els demostrà amb els seus aplaudiments l'auditori. Cada cançó fou força aplaudida. Potser, una característica fou que no es tractava pas d'un públic gaire fàcil a l'exteriorització del seu entusiasme; però, a mesura que el programa avançava, creixia l'interès dels oients i, a la primera part calgué repetir «El caçador i la pastoreta» i «Fum, fum», dirigint el bis d'aquesta encertada composició el seu autor, mestre J. Tomás, que féu renovar els aplaudiments.

La segona part, delicat homenatge de l'ORFEO CATALÀ a Mallorca, integrada per obres d'ambient mallorquí, fou escoltada devotament i es succeïren les ovacions, particularment en finalitzar "La Relíquia", que produí molt viva emoció. Ja identificat el públic amb els intèrprets, aplaudí entusiàsticament les obres de la tercera part i calgué repetir "El cant del ferrer", sempre de tant d'efecte.

El mestre Lluís Ma. Millet hagué de sortir diferents vegades a regraciar els aplaudiments, que compartí amb els Subdirectors, mestres J. Tomàs i J.J. Llongueres.

Abans de començar la part final, la "Coral Polifònica de Mallorca", per mitjà de dos nois cantaires i el seu Director, mestre Antoni Esteva, fan ofrena d'una llaçada a la Senyera, com a reconeixença per l'homenatge retut a Mallorca, i en ésser col.locada dita llaçada a la nostra Senyera, el públic, a peu dret, tributà una calorosa ovació.

En els intermedis i en acabar l'audició, s'atansaren a saludar i felicitar el mestre Millet diverses personalitats i representacions, d'entre les quals recordem els mestres Mn. Joan Ma. Thomas, Director de la "Capella Clàssica"; Ekitai Ahn, Director de l'"Orquestra Simfònica" i Torrandell; senyor Alcover, fill de l'insigne poeta mallorquí; el pianista Sr. Mas Porcel; poeta Sr. Guillem Colom, i els senyors A. Parietti, Miquel i Baltasar Forteza, Gaspar Reynés, Director de "L'Almudaina", Josep Espina, Pere Deyà, F. Moll Casanovas, Pere Barceló, Josep Tous Ferrer, Director de "Última Hora", i altres noms destacats, que no fou possible retenir.

La premsa mallorquina publica extenses crítiques d'aquest concert, fent remarcar les característiques de les obres interpretades i dedicant els més càlids elogis a la nostra Secció Choral i al seu Director, mestre Lluís Ma. Millet, del qual destaca, a més, la seva personalitat com a compositor i lloa la finor de la cançó "Vou, veri, rou" i l'expressivitat musical, així com la perfecta fusió entre la lletra i la música de "La Relíquia", tot demanant que aquesta obra sigui interpretada novament en el pròxim concert.

Seguint ara l'ordre previst per a l'excursió que està en plena efectivitat, cal dir que l'endemà, dilluns, era dedicat a visitar Manacor, Porto-Crist i les Coves del Drac. A quarts de deu del matí, luxosos autocars passaren pels Hotels per tal de recollir els excursionistes, i formant una vistent caravana de 10 cotxes, emprengueren la marxa carretera enllà, sense que el paisatge, en aquesta ruta, oferís gaires coses notables a consignar, tret de l'optimista visió de nombrosos molins i les animades converses entre els companys de viatge, que mostraven llurs cares rialleres abocades a les finestres dels autocars, els que tenien finestres, car alguns cotxes eren ben al descobert.

Després de fer via unes dues hores, l'expedició ha passat de llarg Manacor i ha arribat a Porto-Crist, baixant els passatgers a poca distància de les celebèrrimes Coves del Drac.

Amb la natural curiositat, sobretot dels qui les visiten per primera vegada, tothom descendeix l'estreta escala d'entrada i és iniciat el recorregut subterrani. Ja d'antuvi, provoquen l'admiració dels visitants la successió de galeries, coves i avenços, amb la fantàstica visió de les seves columnes i grups d'estalactites i estalagmites, talment llàgrimes d'aigua petrificades, que aparenten les més variades formes i siluetes que la imaginació pugui concebre, algunes assenyalades amb noms tan capriciosos, com "Doña Inés", "Bany de Maria Antonieta", etc., al costat d'altres més encertats, com "Muntanyes de Montserrat", "El Pessebre", "Vall dels penitents", "El Pilar", etc. Són, doncs, infinites les imatges i semblances que aquelles pètries construccions poden representar en aquell meravellós món de fantasia, obra dels artífexs invisibles, però sapientíssims, de la Naturalesa. Una il·luminació escaient, contribueix a fer resaltar els detalls més bells.

L'entusiasme dels visitants augmentà extraordinàriament en contemplar el famós Llac Martel, joia incomparable, ple de misteri, amb les seves grutes, pilastres i arestes de tonalitats diferents i, sobretot, amb la seva aigua d'una transparència puríssima.

En aquest magnífic paratge és de rigor assistir al concert que completa la visita a les Coves. Els oients són acomodats a l'amfiteatre disposat sota la gran volta dita "Cúpula Moragues"; els llums s'apaguen totalment i es fa un silenci absolut, difícil d'aconseguir en altres circumstàncies. Si fins llavors hom havia vist imatges i siluetes que no eren allí més que en la imaginació, ara no veia objectes i figures que eren allí, realment: la barca i els músics que executaven el concert. Del fons de les grutes del llac avança lentament la gòndola sonora, de primer invisible i després endevinada per la pàl·lida llum d'unes bombetes elèctriques que l'envolten, com garlanda fosforescent, i, fent sentir una música romàntica i sentimental, recorre la cristal·lina superfície, en viatge d'anada i de retorn. Com a deferència als qui escolten en aquells moments, es senten les notes tendrívoles de "L'Emigrant" i, en finalitzar, esclaten forts aplaudiments. Per últim, es representa al llac una sortida de sol, força reeixida, que il·lumina novament el deliciós paratge. Tot ha resultat, doncs, d'una espectacularitat teatral i no fóra estrany que d'algun rostre hagués davallat alguna llàgrima emotiva; però aquesta no va quedar petrificada.

Finalment, els turistes foren passejats en barca i traslladats a la sortida del Llac Martel, des d'on tothom eixí a la llum del dia, satisfet de la visita a les superbes Coves del Drac.

Es féu el retorn a Porto-Crist justament a migdia.

Allí, a la Cala Manacor, tingué efecte l'àpat de germanor i companyia que celebraren, tots junts, la Junta Directiva de l'"ORFEO CATALÀ", mestres, cantaires i acompanyants, entre els quals hi havia els representants de la premsa mallorquina, senyors Pere J. Barceló, del "Correo de Mallorca" i P. Pérez, de "L'Almudaina", i els delegats de "Viatges Ibèria", senyors Pomar i Roig, tots expressament invitats a l'excursió que s'efectuava.

Tothom ocupà seients al voltant de llargues taules, col·locades a la terrassa de l'Hotel Perelló, de cara al mar, "un miramar" sense cap núvol que volgués aigualir la festa.

El dinar transcorregué enmig de franques demostracions de bon humor. En el moment oportú, els comensals foren obsequiats amb xampany, per gentilesa d'un excursionista anònim. Ací, s'aixecà per a fer ús de la paraula el President, Sr. Renart, al qual es tributà una calorosa ovació. El Sr. Renart oferí l'àpat a tots els presents i manifestà la seva satisfacció en veure l'alegria que regnava, afegint que considerava aquell acte i el conjunt de l'excursió a Mallorca, com a premi als components de la Secció Choral de l'«ORFEO», mestres i cantaires, pels seus continuats sacrificis i exhortà tothom a perseverar en la tasca, per tal de sostenir el nivell aconseguit per la nostra benvolguda Institució. Saludà els invitats que honoraven l'acte amb la seva presència, i acabà agraint la cooperació que la premsa prestava a l'«ORFEO» i la bona organització dels representants de «Viatges Ibèria». El senyor Renart escoltà perllongats aplaudiments. A seguit, el Sr. Pere J. Barceló, digué que, en nom propi i del seu company de premsa, recollia l'al·lusió del Sr. Renart i expressava el seu entusiasme per a l'«ORFEO CATALÀ», al qual desitjava els millors èxits. Ara, és demanat que digui unes paraules el mestre Lluís Ma. Millet, el qual es resisteix, però a la fi es posa dempeus, entre una ovació, i pronuncia el «seu» parlament, així: «El dimarts, dia 7 de juny, hi haurà assaig de conjunt; cal que no hi falti ningú, perquè hi ha molta feina a fer.» Encara que no eren ben bé aquestes les paraules que els presents esperaven, tothom comprengué l'esperit que les dictava, i aplaudiren afectuosament el Director de l'«ORFEO CATALÀ».

Terminat així el bell acte de germanor i aprofitant l'encís del lloc, es feu una estona d'esbargiment, amb les inevitables fotografies, àdhuc el NO-DO, i novament tothom als autocars, per traslladar-se a Manacor.

En arribar la caravana a la important ciutat de Manacor, els excursionistes baixen dels cotxes i, com papallons atrets per poderosos esclats de llum, tothom s'aboca vers els temptadors aparadors, curulls de nombroses i variades curiositats, obra de l'artesanía i la

indústria mallorquines, d'entre les quals curiositats sobressortien, és clar, les famoses perles artificials, de fabricació característica a la laboriosa població. Aviat, però, calgué sostreure els orfeonistes d'aquell enlluernament, car els esperava un acte a realitzar al Teatre Principal. La notable «CAPELLA DE MANACOR», que dirigeix el mestre senyor Sansó i que fundà l'any 1897 el mestre Antoni Noguera, que fou distingit compositor i fervorós amic de l'«ORFEO CATALÀ» i del mestre Lluís Millet, volgué festejar la nostra Entitat, aprofitant el seu pas per la ciutat manacorenca. Així s'aplegaren, a l'esmentat Teatre, les Autoritats locals, personalitats i nombros públic. Cal consignar que hi eren, també, els esposos senyors Mur, antics ex-orfeonistes que fa anys que resideixen a Manacor i que, ultra assistir a tots els actes de l'«ORFEO» a Palma, contribuïren a la realització de la visita que estava efectuant-se.

Ja en la sala els orfeonistes, ocupà l'escenari la «CAPELLA DE MANACOR» i, sota la batuta del seu Director, interpretà les següents composicions, a honor dels seus germans barcelonins:

«Himne de la Capella», d'A. Noguera; «Cançó de Solveig», de Grieg; «El cant dels ocells», de Lluís Millet; «El fill de l'ànima», de Noguera, i «La pastoreta», de Vives, que hagué de repetir.

Les veus fresques i agradoses i les interpretacions dels simpàtics cantaires, plagueren força els oients, que els aplaudiren efusivament i, de manera especial, al seu entusiasta Director, mestre Sansó.

Seguidament passà al prosceni la nostra Secció Choral i fou objecte d'una càlida ovació. El President de la «CAPELLA DE MANACOR», Sr. Puerto, pronuncià emocionades paraules de reconeixença a l'«ORFEO CATALÀ» i al seu mestre, per haver atès el prec d'aquesta visita, i recordà els llaços d'amistat que uniren sempre els inoblidables mestres Pedrell, Millet i Noguera, tot fent ofrena a la nostra Entitat, d'un artístic pergami, amb sentida dedicatòria, com a penyora de gratitud per l'acte que es celebrava.

Corresponent els nostres orfeonistes a les demostracions d'afecte rebudes, dirigits pel mestre Lluís M^a. Millet, feren sentir les següents cançons:

"El fill de don Gallardó", "Vou, veri, rou", "El caçador i la pastoreta" (que fou repetida), "Jovenívola" i "La sardana de l'Abril".

Totes provocaren forts aplaudiments i, en acabar, el públic, dempeus, acomiadà els cantaires entusiàsticament i donant visques a l'"ORFEO CATALÀ", als quals correspongué el mestre Lluís Maria amb visques a Manacor i la seva "CAPELLA".

Fou, doncs, un acte ben simpàtic i de germanor artística entre ambdues Entitats, que no serà fàcilment oblidat.

Encara, els excursionistes, pogueren fer una ràpida visita a la interessant Església parroquial de Manacor i al seu notable Sant Crist, desembarcat a Porto-Crist (d'ací el nom), l'any 1260.

I d'aquella amable ciutat, hom emprengué el retorn de dret a Palma, on s'arribà tocades les deu del vespre, complagut tothom de la jornada passada, que fou tan intensa com agradosa.

El dia següent, dimarts, a les 11 del matí, l'"ORFEO CATALÀ" es congregà a l'Església dels P.P. Caputxins de Palma, on és venerada una imatge de la Mare de Déu de Montserrat i hi ha establerta la Confraria del mateix nom, formada per la majoria dels catalans que resideixen a Palma. Conjuntament amb ells, la nostra Entitat volgué retre un homenatge filial a la "Moreneta" catalana. Fou rebuda per tota la Comunitat dels PP. Caputxins, i el Rvnt. Pare Guardià del Convent, Roderic de Manresa, des del púlpit, els dirigí paraules de cordial salutació i enaltí l'obra artística, cultural i social de l'"ORFEO". La Secció de senyoretes, sota la direcció del mestre Millet, cantà la "Pregària a la Verge del Remei" (llettra montserratina), amb aquella unció pregonera que la inspirada composició imposa. A seguit, es féu la Visita Espiritual a la Mare de Déu de Montserrat, dirigida pel Director de la Confraria Pare Felip Neri de Palma, terminada la qual, tot l'"ORFEO" entonà la vibrant "Salve Maria", del mestre Lluís Millet.

El temple estava ple de devots, i no cal dir que l'acte fou senzill i ben emotiu.

Acomplerta l'anterior missió, els elements de la Junta Directiva que es trobaven a Palma, amb el seu President Sr. Renart, els mestres Director i Subdirectors i el Sr. Marill, anaren a complimentar les Autoritats. Els acompanyava el Sr. Josep Espina, Director del "Crèdit Balear", el qual, amablement, ha prestat una col.laboració eficaçíssima a l'"ORFEO CATALÀ", amb motiu de la seva anada a la capital de les Balears.

Visitaren el Governador Civil, Alcalde, President de la Diputació i Bisbe. Foren deferentment rebuts i es canviaren paraules de benvinguda i de cortesia. El Governador manifestà, a més, que coneixia el magnífic choral del mestre Nicolau, "La mort de l'escolà" i demanà que l'"ORFEO" fes, pròximament, una nova visita a Palma, per prendre part als actes que es dedicarien a commemorar Chopin. L'Excm. i Rvntm. Sr. Bisbe, Dr. Joan Hervàs, rebé cordialment els visitants i conversà llargament amb ells, interessant-se per l'obra de l'"ORFEO CATALÀ". També digué que posseeix el disc de l'esmentat choral del mestre Nicolau, impressionat per l'"ORFEO", i que es complaia escoltant-lo sovint. Acabà donant la benedicció als presents i a tots els components de l'"ORFEO CATALÀ", i atentament acomiadà els visitants fins a l'escala del Pati Episcopal, sortint tots ells molt complaguts d'aquesta visita.

No cal dir que el pas pels Palaus al.ludits, fou aprofitat per admirar algunes de les obres artístiques i arqueològiques, de gran vàlua, que atresoren.

Una visita final fou al Sr. Josep Tous Ferrer, antic i bon amic de l'"ORFEO", respectable ancià de 90 anys, que en l'anterior excursió de la nostra Entitat, l'any 1899, contribuí a l'èxit que obtingué a Palma i que ha col.laborat també en l'actual. El Sr. Tous Ferrer fou molt agraït d'aquesta visita d'agraïment i de recordança i els visitants, així mateix, restaren altament satisfets d'haver complert gustosament un deure profundament sentit.

A la tarda, mentre era esperada l'hora del concert que havia de tenir efecte, encara restà temps als orfeonistes per a fer algun passeig. Car, amb un afany que molt els honora i que honora també la Institució a què pertanyen, com a fogar flamejant que és de cultura, no es cansen mai, així que l'avinentesa els ho facilita, de delectar-se i ampliar els seus coneixements amb tot allò que tingui un valor artístic o un interès noble. I, a la Mallorca monumental, tot el que té una guspira de bellesa, ja és art; i tot el que desperta un interès a l'esperit, ja és noble.

Per això, un dels llocs més visitats, fou el Palau de La Llotja, que és considerat el millor monument civil d'Espanya i una de les bel·leses arquitectòniques més notables de Palma. Certament, és una veritable delícia contemplar, entre altres detalls, aquelles elegantíssimes columnes que, en espiral i obrint com un ramatge al cim, aparenten gràcils palmeres de pedra, tot sostenint la nau d'aquella sala, on navegants i mercaders de l'Orient i l'Occident feien llurs transaccions sobre riques pells, sedes, tapissos, perfums, joies, etc., esvaït tot avui, menys l'art que resta allí perenne.

Un altre lloc escollit pels excursionistes, fou l'històric i artístic Castell de Bellver, antic estatge de reis i símbol de passades grandeses de Catalunya, ex-fortalesa, ex-presó i Caserna, avui Museu Municipal i tot hora bell, tot hora atraient. Deixant de banda la seva història i la seva arquitectura, l'emplaçament del Castell és un dels miradors de Palma i de tot el panorama que l'esguard pot abastar, dels més suggestius que existeixen, així des dels seus finestrals, de contes de fades, com des de les seves torres, propícies a imaginar l'aparició de gegants armats fins a les dents.

Si des d'una d'aquelles gòtiques finestres o del cim de la Torre de l'Homenatge, l'exquisit poeta Joan Alcover, no creà el seu joiell poemàtic "La Serra", ho sembla.

Però, el que potser ignoraven molts dels orfeonistes visitants

del Castell, en recòrrer les seves cambres i estances, és que, mig segle enrera, en l'altre vol de l'"ORFEO CATALÀ" a Mallorca, també petjaren el bell recinte aquells abrandats orfeonistes. Val la pena de saber com ho explicava el Mestre Millet. Deia:

"L'endemà al matí, férem una excursió al típic i hermós Castell de Bellver, des d'on es domina Palma i tot el serrat que volteja aquella terra beneïda. Allí, en el pati interior, cantàrem "Els Segadors" i "El cant de la Senyera", arrodonides les veus pels arcs que volten dit lloc. Alguns soldats que badaven per allà, escoltaven els nostres cants com una cosa estranya."

Llàstima, diem nosaltres, de la fotografia que no es degué fer, de les fines arcades i la cisterna del pati, els cantaires amb les barretines i els qui, bocabadats, escoltaven els cants!

I, a la mateixa tarda del dimarts, 31 de maig, els actes del qual estem ressenyant, a les 7.30, a la "Sala Augusta" de Palma, tingué lloc el segon concert de l'"ORFEO CATALÀ". La sala aparegué totalment plena d'un públic que, des dels primers moments, féu patent el seu entusiasme. Com en el concert anterior, la Senyera presidia l'acte. Forts aplaudiments esclataren en sortir a l'escenari els cantaires i el mestre Lluís M^a. Millet. Enmig, doncs, d'un ambient ja vibrant, comença la primera part del programa, que la integraven:

"Els fadrins de Sant Boi", de Pérez Moya; "Esta noche es Nochebuena" i "La gata i en Belitre", del mestre Pujol, havent-se de repetir la segona; "La dama d'Aragó", de Ll. Millet, solistes Srta. Salvadó i Sr. Torra; "El pastoret", de Ll. Millet; "Cançó del llaïre", solistes Sra. Núñez i Sr. Torra, i "El fill de Don Gallardó", de Sancho Marraco, que calgué repetir; "La noia d'Empordà", de J.J. Llongueres, i "La sardana de l'Abril", de Ll. M^a. Millet, que cloïa la primera part i que fou, també, repetida."

En la segona part es cantaren: "Como Santa Maria de Montserrat descobriu un fur que se fez na sua ygreja (cantiga) (Versió choral

de G. de la Parra), d'Alfons X el Savi; "Oda a la mar llunyana", de Vives; "Canta i vola que fa sol", Vives, que calgué repetir; "Dos canciones en estilo valenciano: a) "Mareta", b) "Cançó de batre", d'El. Chavarri; "Jovenívola", de Ll. Millet; "La mort de l'escolà", de Nicolau, solista Srta. Barbany;, i finalitzà aquesta darrera part amb el "Credo de la Missa del "Papa Marcel", de Palestrina.

Com pot veure's, si escollides eren les obres interpretades en el primer concert, de les quals destacaven les dedicades a homenatjar Mallorca, en el programa d'aquest segon concert figuraren algunes de les més caracteritzades del repertori de l'"ORFEO CATALÀ" i que més commouen els auditoris. El públic mallorquí demostrà copsar tot l'encís i l'emo-
ció que cada una d'elles ofereix, així com la interpretació que hi donà la nostra Secció Choral, dúctil a la direcció del seu mestre. Els aplau-
diments, després de cada execució, duraven llarga estona i, si foren més calorosos i perllongats rera "La mort de l'escolà", en el final del "Credo" l'ovació esclatà espontània i inacabable, dominat el públic, que s'aixecà a peu dret, per la força emotiva i brillant de la magna obra palestrinia-
na.

Encara, el mestre Lluís Ma. Millet, atenent el prec de la críti-
ca i de bon nombre d'assistents al concert anterior, concedí, abans del "Credo", una segona audició de la seva obra "La Relíquia", que novament emocionà el públic. Pot dir-se que aquesta composició del nostre mestre, constituí una sorpresa i una revelació a Palma. Prou coneguda, en el seu propi ambient, la corprenedora elegia de Joan Alcover, fou remarcada que entre la lletra i la música (gosariem dir, dues veritables relíquies), existeix una perfecta identificació i, augmentant la segona l'expressi-
vitat de la primera, la impressió que els produí fou més profunda. Con-
tribuí a l'èxit del mestre, com a compositor, l'altra obra seva sobre la lletra optimista del mestre Joan Llongueres, "La sardana de l'Abril", que, com hem dit, hagué de repetir-se.

A les ovaciones que, en acabar el concert, escoltaren els cantaires i, en particular, el seu Director, que fou obligat a sortir diverses vegades a agrair-les, juntament amb els Subdirectors, mestres Joan Tomàs i Josep Jordi Llongueres, seguiren les crítiques encomiàstiques de la premsa mallorquina que, sense reserves, lloà les obres interpretades i consignà l'excel·lent impressió que causà la nostra massa coral. Així ho exposaren els crítics Pere Deyà, en el diari "Balears"; Pere J. Barceló, en el "Correo de Mallorca"; P. Pérez, en "L'Almudaina", i el del periòdic "La Última Hora", del qual és director propietari l'antic amic de l'"ORFEO" esmentat en altre lloc, senyor Josep Tous Ferrer.

La mateixa premsa seguí deferentment l'actuació de la nostra Entitat a l'Illa i reportà àmpliament tots els actes celebrats. Adhuc, el senyor Pere Deyà, tingué la gentilesa de publicar en el "Balears", interessants intervius amb els nostres mestres.

La Junta Directiva volgué mostrar el seu reconeixement a tantes atencions i féu el donatiu d'una quantitat per al Mont de Pietat de l'Associació de la Premsa.

Finida ja l'actuació artística de l'"ORFEO CATALÀ" a Mallorca, encara restava als excursionistes una jornada més d'estança a Palma. ¿Per a reposar? No ho cregéssiu pas! El dimecres, per quant el tenien lliure, organitzaren diverses excursions particulars, o formant entusiastes colles. Els indrets preferits, ultra alguna platja, on la gent jove es lliurà a les delícies del bany, foren els itineraris Valldemosa, Mirador, Deià, Sóller i Raixa, o Pollensa i Formentor.

Aquests noms sols, resumeixen uns dels més excelsos i suggestius paratges de la benaurada Illa d'Or i evoquen llocs i personatges extraordinàriament captivadors. I, dominant-ho i encisant-ho tot, l'harmonia de la Natura i la lluminositat i la claror d'aquell cel i aquell mar, més blaus i ^{més} purs que en altres indrets. Allí, el verger exuberant que volta la famosa ex-Cartoixa, on el gran músic Chopin, rep l'homenatge de la simpatia universal i hi adjuntaren el seu els visitants de l'"ORFEO CATALÀ", signant en els àlbums de les cel·les

chopinianes. Allí, les cales i els ports, les planures i les muntanyes; els camps bíblics, admirables, amb la patriarcal figura del bon pagès mallorquí i les oliveres mil·lenàries, de formes inversemblants; els ametllers, els tarongers i els pins centenaris, més verds que els d'altres terres; els jardins famosos i els molins, els alegres molins arreu, fent voltejar llurs rectes braços al grat del vent. Tot aquest bé de Déu acolorint el paisatge i, harmonitzant amb tanta bellesa, les dolces cadences de la parla mallorquina, el "parlar salat", que de la Costa Brava catalana, de l'Empordà, dugueren allí els conqueridors i encara hi és conservat. En fi: tot el que els poetes, els pintors i els dibuixants, els artistes i els escriptors han immortalitzat, però que ja ho era d'immortal, perquè ho creà el Suprem Creador.

Els qui tingueren el goig de resseguir aquells llocs, malgrat fos en autocar turístic i, per tant, massa de pressa, remuntant i davallant l'alterós Puig Major, per la pintoresca carretera de les inacabables i esglaiadores voltes, en servaran memòria perdurable i, amb l'escaient vers alcoverià, podran dir: "Benefida l'hora que m'ha duit aquí."

A Palma, la tarda del mateix dimecres, es celebrà un acte simpàtic.

La Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri volgué dedicar un afectuós record a l'enyorat Mestre Lluís Millet, com a fundador i Mestre de la "Capella de Sant Felip Neri", de Barcelona, i oferir, a la vegada, una mostra de consideració al seu fill i continuador, En Lluís Maria. El Director de l'"ORFEO CATALÀ" assistí a l'acte acompanyat dels mestres Tomàs i Llongueres i el Vocal de la Junta, senyor J. Garcia Estragués, germà del Pare Jaume Garcia Estragués, de l'Oratori de Barcelona i col·laborador que fou del Mestre Millet.

La "Capella Oratoriana" de Palma, sota la direcció del seu mestre Antoni Esteva, interpretà diverses composicions, i a continuació es canviaren afectuoses paraules entre els reunits,

que foren obsequiats, a més, amb un refresc i els mestres signaren sentides dedicatòries al Llibre d'Honor de la dita Congregació.

Presidí l'amable sessió el Molt Rvnt. Prepòsit Pare Morey, i, entre altres, hi assistiren els mestres Torrandell i Bisi.

I arribà l'hora de la partença dels excursionistes de Palma de Mallorca. Al matí ja havien retornat a Barcelona, amb avió, la Sra. Sancristòfol i el Sr. Cartañà.

Als respectius Hotels, doncs, s'ultimaren els preparatius per a la marxa, i als "halls" s'aixecaven veritables muntanyes de capses, de tots els tamanyes, amb les típiques ensaïmades, dolç i obligat record de la visita a les terres mallorquines, que cubrien ara les clàssiques i eloqüents maletes. En la mateixa forma que a l'arribada, tothom fou traslladat al moll, on els esperava immòbil, la blanca i airosa motonau "CIUTAT DE PALMA".

L'"ORFEO CATALÀ" partia de Mallorca després de deixar-hi el perfum de les seves cançons, del seu art i de la seva bona amistat. I els seus amics mallorquins volgueren correspondre-li amb un entusiasta comiat. Per això es congregà al moll un gran nombre de personalitats i de públic.

Ultra la "Coral Polifònica de Mallorca" en ple, amb el seu Director mestre Esteva, hi havia els Canonges Molt Illtres. Matheu, Planas i Gayà; el Sr. Miquel Forteza, Ingenier Cap d'Obres Públiques; poeta Guillem Colom; Antoni Parietti, President del Círcol de Belles Arts i de la "Simfònica de Mallorca"; Sr. Sabater, President de l'Associació de la Premsa"; Gaspar Reynés, Director de l'"Almudaina"; Dr. Jaume Comes, amb la seva esposa Sra. Marina Fernández, Professora de Música de l'Escola del Magisteri; Sr. Miquel Suñer, Inspector d'Ensenyament Primari; Sra. Baltasar Forteza, Josep Espina, Pere Deyà, Jòsep Tous Ferrer, el compositor Antoni Torrendell, esposos A. Mur i P. López, i molts d'altres.

Coincidí d'embarcar en el mateix vaixell el Bisbe de Palma, Excm. i Rvmtm. Dr. Joan Hervàs, al qual complimentaren el President i Vice-President de l'"ORFEO CATALÀ", senyors Renart i Vilardaga.

Després de creuar-se amables paraules de mutua cordialitat i d'afecte entre els qui es trobaven al moll i els mestres i directius de l'"ORFEO", i quan tots els expedicionaris eren a bord, a les 9 en punt partí la motonau, esclatant una emocionant ovació i flamejant a l'aire una gran munió de mocadors, tant dels qui restaven en terra com dels qui eren enduts mar enllà, espectacle que durà llarga estona, fins que uns i altres es perderen de vista. Encara, a la punta del port, al peu de la farola, un nodrit grup de mallorquins volgué acomiadar des d'allí els orfeonistes, i també fent voleiar llurs mocadors, comunicaren una emoció als qui, no sense recança, deixaven les terres germanes de Mallorca, on acabaven de viure hores inoblidables i on tots els excursionistes havien estat objecte de les màximes atencions i deferències.

Una darrera visió de la magnífica badia de Palma, dels edificis sobressortints, ara ben coneguts, i de les muntanyes que encerclen la bella ciutat, i un cop tot esvaït per la distància i pel mantell nocturn que anava espessint les seves malles, els novament navegants, contemplaven encara, amb enyorança, les costes i les roques que restaven enrera, enrera.... Ara la navegació lliscava suau i plàcida, amb el mar com un llac, damunt el qual pot dir-se que la nau a penes no es movia. Així els passatgers pogueren passejar a pler pel vaixell, fins que decidiren lliurar-se a un merescut descans. I, amb un viatge tan planer, retenint cadascú en el més íntim les emocions i el record de les jornades viscudes, s'arribà a Barcelona a les 7 del matí del dia 2 de juny, terme de la feliç excursió i començament dels ineludibles afanys quotidians.

Al port esperaven l'arribada els senyors Fèlix Millet i Jaume Martí Marull, conjuntament amb molts familiars dels excursionistes, als quals donaren la benvinguda i ells els explicaren l'èxit de tot.

Si les sortides foranes de l'"ORFEO CATALA", com hem dit al començament, tenen un encís especial, també ofereixen un aspecte digne de constar en una recensió que, potser, ha volgut ésser massa completa: ni un incident, ni un contratemps. Correcció i disciplina. Tothom vetllant pel bon nom propi i pel de l'Entitat. Excel.lent!

Així, junt amb la constància en l'estudi que, gràcies a Déu no manca, són possibles els èxits artístics, els èxits culturals i els èxits patriòtics del nostre "ORFEO CATALA".

I l'excursió artística i d'esplai a Palma de Mallorca, a l'Illa de la Calma, pot afirmar-se que ha estat un encert de la Junta Directiva, un esplèndid triomf per a l'"ORFEO CATALA" i un goig immens per als qui han tingut la sort de participar-hi. Brava excursió, en bona fe!